

Miljöberikning för getter

Vad är berikning?

I naturliga livsmiljöer får djur många stimuli som varierar i tid och rum. I sådana livsmiljöer kan de uttrycka ett brett spektrum av beteenden som definierar artens beteenderepertoar. Miljön för domesticerade djur i fångenskap är utformad för att tillgodose biologiska grundbehov (t.ex. vila, utfodring), men är mycket mindre komplex än "naturliga" livsmiljöer. Vissa beteenden såsom lek, eller möjlighet till kontroll över sin miljö ger upphov till positiva känslor hos djur. I torftiga miljöer saknar djuren stimulans och kan inte uttrycka vissa beteenden i sin beteenderepertoar. Som en följd av detta kan de bli frustrerade samt uppleva tristess och en avsaknad av positiva känslor.

För att berika miljön måste man förstå djurens behov och preferenser, vilka påverkas av individen och dess olika egenskaper (t.ex. art eller ras, erfarenhet, utvecklingsstadium). God kunskap om arterna, deras beteende och biologi, är avgörande för att utreda och eventuellt införa relevant berikning.

Med berikning avses ett brett spektrum av förbättringar av den fysiska och sociala miljön, som stimulerar djuren att uttrycka naturliga beteenden, vilket främjar positiva känslor och förbättrar djurens välbefinnande. Berikning kan klassificeras i fem kategorier:

- **Strukturell berikning** inkluderar komplexiteten i djurets omgivning och tillhandahållandet av ytterligare resurser (t.ex. gömställen);
- **Kognitiv berikning (sysselsättning)** främjar fysiska eller mentala aktiviteter genom att ge möjlighet till rörelse eller att delta i kognitivt stimulerande uppgifter;

- **Sensorisk berikning** är utformad för att stimulera ett eller flera sinnen hos djuret, och inkluderar stimulering av syn, hörsel, lukt, känsel och smak;
- **Foderberikning** främjar födosöks- och ätbeteende genom att tillhandahålla nya eller varierade fodermedel, eller metoder eller utrustning för utfodring;
- **Social berikning** omfattar sociala kontakter, trygghetskänsla, social facilitering eller inlärning i olika situationer samt forandet av specifika band till artfränder eller individer av andra arter (inklusive människor).

Rättsliga krav

I EU:s lagstiftning om skydd av idisslare och hästdjur nämns inte berikning. Rådets direktiv 98/58/EG om skydd av animalieproduktionens djur nämner dock etologiska (beteendemässiga) behov.

I Rådets direktiv 2010/63/EU om skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål nämns berikning, med hänvisning till att djuren ska kunna utföra naturliga beteenden och för stressreducering.

Det finns ingen hänvisning om tillhandahållande av specifik berikning för getter.

Ytterligare överväganden

Berikning anses endast vara berikande om den uppfattas som sådan av djuret, dvs. ger möjlighet att uppfylla beteendemässiga behov samt uppleva positiva känslor och god välfärd. Komplettering av inhysningsmiljön (dvs. att lägga till några få resurser till en i övrigt suboptimal miljö) som minskar en dålig välfärd på kort sikt men som inte är tillräcklig för att främja en god välfärd betraktas därför inte som berikning.

Getter och gethållning

För rekommendationer för inspektioner, se **faktabladet "Miljöberikning för idisslare och hästdjur"**

Getters beteende och sensoriska förmågor

- Getter har en dikromatisk syn (de skiljer mellan gult/grönt och blått/lila) och en god förmåga att se i svagt ljus. De hör ljud från 78 Hz till 37 kHz. Getter har också ett högt utvecklat luktsinne, en god smakuppfattning och är känsliga för taktil stimulering.
- Getter är mycket sociala djur och lever i små eller medelstora grupper beroende på ras. Separation från artfränder är stressande.
- På bete och under dagsljus tillbringar getter cirka 70 % av sin tid med att äta eller idissla, 20 % med att vila, 5 % med att förflytta sig och 5 % med andra beteenden som att utforska, klättra, sociala interaktioner, dricka eller att putsa sig. Getter som permanent hålls inomhus kan uttrycka frustration till följd av den begränsade aktivitetsnivån när de inte behöver söka efter föda eller andra resurser eller har begränsade möjligheter att klättra.
- Getter äter under en stor del av dagen och föredrar en varierad diet.

Olika former av gethållning i Europa

- Getsektorn kännetecknas av en markant heterogenitet i fråga om djurhållningssystem, där extensiv och halvextensiv djurhållning dominerar i vissa EU-länder, medan intensiv djurhållning förekommer i andra.
- I extensiva system hålls djuren nästan permanent utomhus på bete och har i allmänhet tillgång till naturliga skydd.
- I semi-extensiva system hålls djuren inomhus under vintern och utomhus under resten av året.
- I semi-intensiva system hålls djuren inomhus men har tillgång till utomhuspaddockar eller betesmark under dagen i några månader.
- I intensiva uppfödningssystem hålls djuren inomhus, med ingen eller mycket begränsad tillgång till rastgårdar utomhus.
- Foderstaten kan variera med produktionssystemet, från mycket monotona dieter (totalt mixade foderstater eller lågt diversifierade gödslade betesmarker för mjölkgetter, eller högkoncentrat med endast lite halm eller hö för växande individer) till mycket diversifierade betesmarker inklusive buskar och träd.

Exempel på berikningar och deras inverkan på välfärden

Teckenförklaring: ↗ = Ökning, ↘ = Minskning, ⚠ = Beakta

Strukturell och kognitiv berikning

Berikning	Positiva effekter på välfärden
Tillgång till betesmark	↗ utforskande (födosök, rörelsefrihet) ↘ aggressivt beteende, håla, klövproblem ⚠ otillräckligt med foder/vatten/skydd/tillsyn, parasitkontroll, olämpliga drivningsvägar
Tillgång till rörelseyta	↗ röra sig, utforska
Skogsmark, buskar, buskage	↗ kognitiva färdigheter, födosök
Skydd (naturliga eller konstgjorda)	↗ skydd mot ogynnsamma väderförhållanden ↘ värmestress, köldstress
Avskiljare i boxen	↗ gömma sig, avskildhet från andra, separat fodertilldelning för att minska konkurrens vid utfodring ↘ social stress, aggressivt beteende
Upphöjda platser	↗ klättring, vila, positiva sociala beteenden ↘ aggressiva beteenden ⚠ risk för skada
Tillhandahållande av föremål för killingar	↗ utforskande, manipulering, rörelse och lekbeteenden ↘ icke-nutritivt sugande ⚠ tillväjning av föremål (de måste bytas regelbundet), skaderisk
Kognitiva utmaningar (t.ex. att arbeta för foder)	↗ möjlighet till lärande ↘ tristess ⚠ frustration om uppgiften inte är anpassad till individen (t.ex. om uppgiften är för svår)

Sensorisk berikning

Berikning	Positiva effekter på välfärden
Borstar, träd och mänsklig omvårdnad (t.ex. borstning, klappar)	↗ skötsel av svåråtkomliga kroppsregioner, positiva känslor ↘ aggressiva och stereotypa beteenden
Vänlig mänsklig röst ¹	↗ positivt känslomässigt tillstånd ↘ rädsla för människor

¹ vetenskapligt bevisat för nötkreatur, men inte för getter

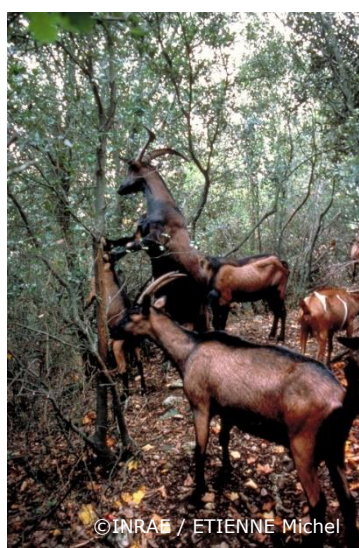

Exempel på berikningar och deras inverkan på välfärden

Teckenförklaring: ↗ = Ökning, ↘ = Minskning, ⚠ = Beakta

Foderberikning

Berikning	Positiva effekter på välfärden
Mångfald och variation av foder	↗ intag, sensorisk stimulering, möjlighet att välja lämpligt foder vid hälsoproblem ↘ stress
Ökad utfodringsfrekvens	↗ ökad fodertillgång, tillgång till foder för ranglåga individer
Upphöjd utfodring	↗ foderintag, födosök, rörelseaktivitet (stå på bakbenen) ⚠ konkurrens om tillgång till foder

Social berikning

Berikning	Positiva effekter på välfärden
Grupphållning med familjä artfränder (vuxna och unga) Killingar uppvuxna med modern	↗ socialt anknytningsbeteende, social inläring, tillväxt, lek ↘ stress och rädsla ⚠ tillräckligt med utrymme krävs för att främja gruppstabilitet och för att undvika agonistiska beteenden, god kontroll på getternas hälsostatus är viktigt för att undvika smitta mellan äldre och yngre djur
Regelbundna, förutsägbara och positiva kontakter med människor (t.ex. prata, mata, klappa)	↗ positiv relation och inställning till människor ↘ undvikande av människor, stress vid hantering ⚠ människor bör ta hänsyn till individuella skillnader (djurens personlighet) vid kontakt

Komplexitet och påverkansmöjlighet

Att erbjuda en variation av berikningar, öka miljöns komplexitet och erbjuda djuren föränderliga miljöer, (samtidigt som man undviker överstimulering), samt låta djuren vara aktiva i sin miljö och ge dem valmöjligheter och kontroll, värderas generellt högt av djuren.

Rättsliga krav

De krav som anges är hämtade från EU-lagstiftningen vid tidpunkten för offentliggörandet av detta dokument. Nationell lagstiftning kan vara striktare.

Rådets direktiv 98/58/EG av den 20 juli 1998 om skydd av animalieproduktionens djur

'(...)
[Principerna i direktivet] omfattar bestämmelser om byggnader, foder, vatten och skötsel som är anpassade till djurens fysiologiska och etologiska behov och i enlighet med beprövad erfarenhet och vetenskaplig kunskap. (...)'
(Skäl)

'(...)
Om ett djur ständigt eller vanligtvis är fastbundet, fastkedjat eller fasthållet skall djuret ha ett utrymme som är anpassat till dess fysiologiska och etologiska behov, i enlighet med beprövad erfarenhet och vetenskaplig kunskap.'
(Punkt 7 i bilagan.)

'Djur som hålls i byggnader får inte hållas i ständigt mörker och inte heller utan lämplig vila från artificiellt ljus. Om det naturliga ljuset inte räcker till för att svara mot djurens beteenderelaterade och fysiologiska behov, skall lämplig artificiell belysning ordnas.'
(Punkt 11 i bilagan.)

Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/63/EU av den 22 september 2010 om skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål

'(...)
(b) Berikning
Alla djur ska ha tillgång till ett tillräckligt utrymme med lämplig komplexitet för att kunna utföra ett brett spektrum av normala beteenden. För att minska stressbeteende ska de ges en viss möjlighet att kontrollera och välja sin miljö. Anläggningar ska använda sig av lämpliga berikningsmetoder som ökar antalet aktiviteter som djuren har tillgång till och ger dem större möjlighet att hantera sin situation. Berikning kan uppnås genom att fysisk träning, födosök, samt finmotoriska och kognitiva aktiviteter som är lämpliga för arten. Miljöberikningen i djurutrymmen bör vara avpassad efter djurens artspecifika och individuella behov. Berikningsprogrammet bör regelbundet ses över och uppdateras. (...)'
(Bilaga III, avsnitt A, punkt 3.3)

Referenser

- Botreau, R., Lesimple, C., Brunet, V., & Veissier, I. (2023). Review – Environmental enrichment in ruminants and equines: Introduction. EURCAW Ruminants & Equines. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7685132>
- Botreau, R., Brunet, V., & Lesimple, C. (2023). Review – Physical and occupational enrichment in ruminants and equines. EURCAW Ruminants & Equines. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7687759>
- Brunet, V., Botreau, R., Veissier, I. (2023). Thematic factsheet – Environmental enrichment for ruminants and equines: the basics. EURCAW Ruminants & Equines. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7760722>
- Ginane, C., & Rørvang, M.V. (2023). Review – Sensory and feeding enrichment in ruminants and equines. EURCAW Ruminants & Equines. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7687769>
- de Oliveira, D., & Boivin, X. (2023). Review – Relational enrichment in ruminants and equines. EURCAW Ruminants & Equines. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7687803>